

Kur'an Kıssalarında Bir Üsve-i Hasene Sunumu: Ebeveyn ve Eğitimci Rolüyle Hz. Ya'küb (a.s)

Öz: Asıl gayesi ahlaki ve terbiyevî olan Kur'an kıssalarındaki karakterlerde özdeşim kurmaya müsait ve insanların kendilerine hisseler çıkarabileceği bir muhteva vardır. İnsanlar bu kıssaları okuduklarında veya dinlediklerinde onlarda iyi ve kötü örnekler bulabilirler. İyi örnek olarak sunulanların başında ise peygamberler gelir. Bu yüzden diğer insanlar gibi sosyal hayatta farklı rolleri olan peygamberler, Kur'an kıssalarının anlatımında bu rolleriyle incelenmelidir. Bu çalışmada Kur'an kıssalarının Hz. Ya'küb'ü (a.s) sunumunda bir ebeveyn ve eğitimci için örnek olma durumunu incelemek amaçlanmıştır. Böyle bir çalışma Kur'an kıssalarının anlaşılması ve Kur'an'ın pratik hayatta ilişkisinin ortaya konulması bakımından oldukça önemlidir. Araştırmada analiz ve sentez yöntemi esas alınmıştır. Hz. Ya'küb'un (a.s) kıssasının anlatıldığı âyetler tasnif edilip tefsir kaynakları ve konuyla ilgili günümüzde yapılan çalışmalar ışığında değerlendirilmiştir. Buna ilaveten bu kıssa Tevrat'ta yer aldığından Tevrat'ın anlatımı ile karşılaştırılarak Kur'an kıssalarının bu konudaki özgün yanı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Netice olarak Kur'an kıssalarında aile ve eğitim alanında peygamberlerin örnekler olarak sunulduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kıssalar, Üsve-i Hasene, Hz. Ya'küb (a.s), Ebeveyn, Eğitim.

Presentation of a Good Example in the Stories of the Qur'an: Hz. Ya'küb (a.s) in the Role of Parent and Educator

Abstract: There is a content that is suitable for identification in the characters in the stories of the Qur'an, whose main purpose is moral and educational, and that people can derive their own shares. When people read or listen to these stories, they can find good and bad examples. The prophets are among those who are presented as good examples. Therefore, prophets, who have different roles in social life like other people, should be examined with these roles in the narrative of the Qur'an. In this study, the stories of the Qur'an, In the presentation of Hz. Ya'qub (a.s), it is aimed to examine the situation of being an example for a parent and educator. Such a study is very important in terms of understanding the stories of the Qur'an and revealing the relationship of the Qur'an with practical life. In the research analysis and synthesis method issued. The verses in which the story of Hz. Ya'qub (a.s.) is told have been classified and evaluated in the light of tafsir sources and the studies carried out on the subject today. In addition, since this story is included in the Torah, it is compared with the narration of the Torah and the original aspect of the Qur'anic stories on this subject has been tried to be revealed. In the stories of the Qur'an, it is seen that prophets are presented as examples in the field of family and education.

Keywords: Tafsir, Qur'anic Stories, Good Example, Hz. Ya'küb (a.s.), Parent, Education.

Giriş

Kıssa anlatımı, Kur'an'ın gayesini gerçekleştirmek için kullandığı araçlarından biridir. Nitekim Kur'an, anlattığı kıssalarda akıl sahipleri için ibret olduğunu ifade eder.¹ Kur'an kıssalarının asıl gayesi ise ahlakî ve terbiyevî olup bunları Kur'an, kendine özgü üslubu ile anlatır.² Kur'an kıssalarının üslup özelliklerinden biri de onların çok zengin ve güçlü sinema dili ve materyallerini ihtiva etmesidir.³ Kur'an, kıssalarla sinema şeridi gibi ibret alınacak noktaları sunarak insanlara hayatı tanzim etme yollarını gösterir.⁴ Kur'an kıssaları bir konuyu ve muhtevayı kıssada adı geçen kahramanların şahsında dramatik bir dille aktarır.⁵ Bu kıssalardaki karakterlerde özdeşim kurulabilecek ve hisseler çıkarabilecek özellikler vardır.⁶ İnsanlar bu kıssaları okuduklarında veya dinlediklerinde onlarda iyi ve kötü örnekler bulabilirler. İyi örnek olarak sunulanların başında ise peygamberler gelir.

Peygamberlerin Kur'an kıssalarında sosyal hayattaki çeşitli rolleriyle incelenmesi gereklidir. Zira hayatın çeşitli alanlarında insanların eş, ebeveyn, evlat, eğitimci, lider olmak gibi farklı rolleri vardır ve peygamberlerde bu alanlara ait örnekler bulmak mümkündür. Bu yüzden diğer insanlar gibi sosyal hayatta farklı rolleri olan peygamberler, Kur'an kıssalarının anlatımında bu yönlerden incelenmelidir. Kur'an kıssalarında yer alan peygamberlerin sosyal hayattaki çeşitli rollerini incelemek çok geniş kapsamlı bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı bu çalışmada Kur'an kıssalarının Hz. Ya'kub'u (a.s) sunumunda bir ebeveyn ve eğitimci için örnek olma durumunu incelemek amaçlanmıştır.

Yapılan taramalarda konu ile ilgili benzerliği olduğu düşünülen ve Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde 2019 yılında tamamlanmış olan iki teze rastlanmıştır. Bunlardan biri, Ömer Faruk Şen'in "Hz. Ya'kub Örneğinde Sabır ve Tevekkül" adlı yüksek lisans tezidir. Bu tezde Hz. Ya'kub'un (a.s) sabır ve tevekkül anlayışı incelenerek bu iki hususta günümüz insanı için örnek olma durumu araştırılmıştır. Diğer bir tez de Merve Gül'ün "Oğul, Eş, Baba Rollerinde Kur'an Kıssalarında Peygamberler" adlı yüksek lisans tezidir. Bu tezde aile bağlamında erkek kimliğinin farklı rollerini peygamberlerin nasıl taşıdıkları Kur'an ışığında incelenmiştir. Tezin

---

¹ Yûsuf 12/111.

² İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1991), 172.

³ Zühre Mansur el-Mezîdî, *Kur'an Kıssalarında Sinematik Özellikler*, çev. Hülya Afacan (İstanbul: Mana Yay, 2010), 65.

⁴ Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü*, 172.

⁵ Seyyid Kutub, *et-Tasvîrî'l-fennî fi'l-Kur'ân* (Beyrut: Dârü's-Şürûk, 1983), 143.

⁶ Yusuf Batar, "Kur'an Kıssalarındaki Rol Modellerin Eğitsel Değeri", *Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşasında Dinin Yeri Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Ordu: Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2016), 1/199; Yusuf Batar, "Kur'an Kıssalarının Bazı Eğitici Özellikleri", *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (Bahar, 2016), 82.

üçüncü bölümünde Hz. Ya’küb (a.s) ve Hz. Yûsuf (a.s) peygamberin baba ve oğul olarak aralarındaki ilişkilere kronolojik biçimde yer verilmiştir. Sözü edilen tezlerin dışında konu ile ilgili olduğu düşünülen şu bildiri ve makalelere rastlanmıştır: Yusuf Batar’ın “Kur’an Kıssalarındaki Rol Modellerin Eğitsel Değeri”⁷ adlı bildirisi, Abdurrahman Altuntaş’ın, “Kur’an’da Model Olarak Sunulan İnsan Tipleri”⁸ adlı bildirisi, Erdoğan Baş’ın “Kişilik ve Karakter İnşasında Kur’an’ın Sunduğu Güzel İnsan Modeli”⁹ adlı makalesi ve Avnullah Enes Ateş’in “Model İnsan Oluşturmada Kur’an’daki Peygamber Kıssaları” adlı bildirisi¹⁰ söz konusu çalışmalarda Kur’an kıssalarının genel olarak “model bir insan” inşa etmesi yönüyle ele alındığı görülmektedir.

Bu çalışmada ebeveyn ve eğitimci olma rolüyle Hz. Ya’küb’un (a.s) Kur’an kıssalarında nasıl anlatıldığı detaylı bir şekilde ve farklı bir yöntemle incelenecektir. Kur’an, Hz. Ya’küb’u (a.s) baba olarak anlatmış olmakla birlikte onda anne için de örnekler söz konusudur. Ayrıca bir baba çocukları için aynı zamanda eğitimci olduğundan Hz. Ya’küb (a.s) eğitimci rolüyle de incelenecektir. Onların bu rolleriyle nasıl sunulduğu incelendiğinde Kur’an kıssalarının daha iyi anlaşılmasına ve kıssalar aracılığıyla Kur’an’ın pratik hayatla ilişkisinin aydınlatılmasına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Kur’an kıssalarında peygamberler ve onların izini takip eden kişiler birer *üsve-i hasene* olarak sunulmuştur.¹¹ Peygamberlerden Hz. İbrahim (a.s) ve Hz. Muhammed’de (a.s) iman edenler için *üsve-i hasene* olduğu özellikle bildirilmiştir.¹² Kur’an’da yer alan *üsve-i hasene* ifadesinde *üsve*, “kendisine tabi olunan, izi takip edilen” anlamlarına gelir.¹³ *Hasene* ise “güzel manasına” gelir.

⁷ Bu bildiri şu kitapta yayınlanmıştır: *Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşasında Dinin Yeri Sempozyumu*, ed. Yavuz Ünal vd. (Ordu: Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2016).

⁸ Bu bildiri şu kitapta yayınlanmıştır: *Uluslararası İslam ve Model İnsan Sempozyumu*, ed. M. Akif Özdoğan v.d. (Kahramanmaraş: 2018).

⁹ Bu makale şu dergide yayınlanmıştır: *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (2018).

¹⁰ Bu bildiri şu kitapta yayınlanmıştır: *Uluslararası İslam ve Model İnsan Oluşturma Sempozyumu*, ed. M. Akif Özdoğan v.d. (Kahramanmaraş: 2018).

¹¹ Batar, “Kur’an Kıssalarının Bazı Eğitici Özellikleri”, 88; Avnullah Enes Ateş, “Model İnsan Oluşturmada Kur’an’daki Peygamber Kıssaları”, *Uluslararası İslam ve Model İnsan Oluşturma Sempozyumu*, ed. M. Akif Özdoğan v.d. (Kahramanmaraş: 2018), 2/561; Erdoğan Baş, “Kişilik ve Karakter İnşasında Kur’an’ın Sunduğu Güzel İnsan Modeli”, *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (2018), 281; Abdurrahman Altuntaş, “Kur’an’da Model Olarak Sunulan İnsan Tipleri”, *Uluslararası İslam ve Model İnsan Sempozyumu*, ed. M. Akif Özdoğan v.d. (Kahramanmaraş: 2018), 2/8.

¹² el-Ahzâb 33/21; el-Mümtehine 60/4.

¹³ Ebu Abd’r-Rahman el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbu’l-ayn*, thk. Mehdî Mahzumî, İbrahim es-Sâmerrâî (Beyrut: Müessesetü’l-A’lemi li’l-Matbûât, 1408/1988), 7/333; Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. el-Ezherî, *Tehzîbü’l-luga*, thk. Muhammed İvaz Mir’ab (Beyrut: Dârü İhyâit-Türâsî’l-

Üsve-i hasene de “tabi olunan, takip edilen güzel örnek” demektir.¹⁴ Kur’an, peygamberler hakkında kullandığı bu tabirle “Onlara tabi olun, onlarla beraber olun.” demiş olmaktadır.¹⁵

Kur’an kıssalarında peygamberlerden Hz. Ya’kub (a.s); farklı surelerde muhsin,¹⁶ salih ve âbid,¹⁷ lisan-ı sıdk,¹⁸ kuvvet ve basiret sahibi, hâlis, seçkin ve en hayırlı¹⁹ gibi nitelendirilmelerle öne çıkmaktadır. Yûsuf suresinde de örnek alınması gereken karakterlerden biri olarak anlatılmaktadır.²⁰

Araştırmada analiz ve sentez yöntemi esas alınmıştır. Araştırmada Hz. Ya’kub’un (a.s) bir ebeveyn ve eğitimci rolüyle ilgili âyetler tasnif edilerek incelenecektir. Önce Hz. Ya’kub’un (a.s) çocuklarına yaklaşımı sonra da çocuklarına tavsiyeleri değerlendirilecektir. Kur’an kıssalarının sunumunu daha belirgin bir şekilde ortaya koyabilmek için de bu kıssanın Kur’an’daki anlatımı ile Tevrat’taki anlatımı karşılaştırılacaktır. Araştırmada Hz. Ya’kub’un (a.s) çocuklarına yaklaşımında ve onlara tavsiyelerinde ebeveyn ve eğitimci için örnek olma durumları ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır. Başta tefsir kaynakları olmak üzere konu ile alakalı diğer çalışmalara da müracaat edilerek konu aydınlatılmaya çalışılacaktır.

1. Hz. Ya’Kub’un (A.S) Çocuklarına Yaklaşımı

Kur’an’da Hz. Ya’kub’un (a.s) çocukları ile ilişkilerine yer verilmektedir. Burada Hz. Ya’kub’un (a.s) onun çocuklarına yaklaşımını anlatan âyetler başlıklar altında

---

Arabî, 2001), 13/95; Ebu’l-Hüseyn Ahmed b. Faris b. Zekeriyâ, *Mu’cemu mekâyisi’l-luga*, thk. Abdüsselam Muhammed Harun (Beirut: Dârü’l-Cil, t.y.), 1/105.

¹⁴ Ebu’l-Kasım el-Hüseyn b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfahânî, *Mu’cemu Müfredâti’l-elfâzi’l-Kur’an* (Beirut: Dârü’l-Kütübü’l-İlmiyye, 1418/1997), 25; Ebu’l-Muzaffer Mansûr b. Muhammed b. Abdilcebbâr Temîmî Mervezî es-Sem’ânî, *Tefsîrü’l-Kur’an: Kitâbü’t-tefsîr*, thk. Yâsir b. İbrâhim ve Ğanîm b. Abbas b. Ğanîm (Riyad: Dârü’l-Vatan, 1418/1997), 4/270; Ebû Saîd Nasîrüddin Abdullah b. Ömer b. Muhammed el-Beydâvî, *Tefsîrü’l-Kadı el-Beydâvî: Envârü’t-tenzîl ve esrârü’t-te’vîl* (Beirut: Dârü İhyau’t-Türasi’l-Arabî, 1418), 4/228; Yaşar Kurt, “Kur’an’da Hz. Peygamberin Örnek İnsan Oluşu: Üsve-i Hasene”, *İslami İlimler Dergisi* 1/1 (Bahar, 2006), 147, 148.

¹⁵ Ebû Cafer Muhammed b. Cerir b. Yezid et-Taberî, *Câmiü’l-Beyân an te’vîli âyi’l Kur’an*, thk. Ahmed Muhammed Şakir (y.y.: Müessesetü’r-Risale, 1420/2000), 20/35.

¹⁶ el-Enâm 6/84.

¹⁷ el-Enbiyâ 21/72, 73.

¹⁸ Meryem 19/50.

¹⁹ Sâd 38/45-47.

²⁰ Seyyid Ebu’l-A’lâ Mevdûdî, *Tefhîmu’l-Kur’an*, çev. Muhammed Han Kayânî v.d. (İstanbul: İnsan Yay., 1986-1988), 2/408.

incelenecektir. Böylece Hz. Ya'kub'un (a.s), çocuklarına yaklaşım tarzındaki örnek olma durumları ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

1.1. Kendilerini ve Allah'ı Tanıtması

Hz. Ya'kub (a.s), çocuklarına kendilerinin kim olduklarını anlatarak onlara bir kimlik kazandırmak istemiştir. Bunu yaparken de Allah'ı ve O'nun nimet verdiği atalarını tanıtarak Allah'ın kendileriyle ilişkilerini açıklamıştır. Örneğin, Hz. Ya'kub (a.s), Hz. Yûsuf'un (a.s) rüyasını yorumlarken ona şöyle demiştir:

وَكَذَلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَيُمِّتُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَعَلَى آلِ يَعْقُوبَ
 كَمَا أَتَمَّهَا عَلَى أَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ
 "Böylece Rabbin seni seçecek, sana rüyaların ve olayların yorumunu öğretecek ve daha önce ataların İbrahim ve İshak'a nimetini tamamladığı gibi sana ve Ya'kub soyuna da nimetini tamamlayacaktır. Çünkü Rabbin çok iyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."²¹

Hz. Ya'kub (a.s), Hz. Yûsuf'un (a.s) rüyasını yorumlarken Allah'ın daha önce atalarından bazılarına verdiği gibi kendisine de nimetler vereceğini ifade ederek onun Allah katında değerli bir kul olduğunu ifade etmiştir. Hz. Ya'kub (a.s), Hz. Yûsuf'a (a.s) Allah tarafından seçilmiş olduğunu, Allah'ın kendisine rüyaların ve olayları yorumunu öğreteceğini, hayatta karşılaşılabileceği problemleri anlama ve bunlara çözüm üretme gibi yetenekler, ileri görüşlülük gibi nimetler²² vereceğini bildirmiştir. Allah'ın en iyi bilen, hüküm ve hikmet sahibi olduğunu ifade ederek ona Allah'ı tanıtmıştır. Bu sözlerden Hz. Ya'kub'un (a.s) daha önce de Hz. Yûsuf'a (a.s) Allah hakkında bilgi verdiği ve kendisinin de O'nun kulu olduğunu anlattığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bir çocuğa Hz. Yûsuf (a.s) gibi peygamber olarak seçilmiş olmasa da Allah'ın kulu olduğu ve onun nimetleri ile yaşadığı anlatılıp

²¹ Yûsuf 12/6.

²² Müfessirlerin çoğu âyette geçen تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ifadesinin özellikle Hz. Yûsuf'a (a.s) gelecekte verilecek olan rüya yorumlama yeteneğine işaret ettiğini söylemişlerdir. Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı: Meal Tefsir*, çev. Cahit Koytak - Ahmet Ertürk (İstanbul: İşaret Yay., 1420/1999), 2/ 457. Bazı müfessirlere göre ise bu ifadenin daha kapsamlı bir anlamı vardır. Bu ifade "rüyaların tabiri, hayatın, problemlerini anlama ve bunlara çözüm bulma yeteneği, ileri görüşlülük" gibi anlamlara gelir. Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim İbn Kuteybe, *Tefsîru garîbi'l-Kur'an*, thk. es-Seyyid Abbas Ahmed Sakr (Beirut: Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1978/1398), 183; Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer b. el-Hasan b. el-Hüseyn Fahreddin er-Râzî, *et-Tefsîrü'l-kebir: Mefâtihü'l-gayb* (Beirut: Dâru İhyâ'it-Türâsü'l-Arabî, 1420), 18/420; Mevdûdî, *Tefhîm*, 2/415; Ömer Çelik, *Hakkın Dâveti Kur'an-ı Kerim-Meâlî ve Tefsiri* (İstanbul: Erkam Yay., 1434/2013), 2/602. Bu görüş تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ifadesinin anlamını sadece rüyaların yorumundan ibaret gören görüşten daha makul görmektedir. Esed, *Kur'an Mesajı*, 2/457.

Allah'ın nasıl bir varlık olduğu iyice öğretilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Hz. Ya'kub (a.s) çeşitli vesilelerle oğullarının yanında Allah'ı anıp O'nun sıfatlarını onlara tanıtmıştır. Bu bağlamda Hz. Ya'kub (a.s), Allah'ı şöyle anlatmıştır: Allah, en hayırlı koruyucu ve merhametlilerin en merhametlisi,²³ yardım istenilecek tek varlık,²⁴ çok iyi bilen, hüküm ve hikmet sahibi,²⁵ çok bağışlayan ve çok esirgeyendir.²⁶ Hüküm sadece O'na aittir.²⁷ Hz. Ya'kub'un (a.s) oğulları yanında Allah'ı anması ve onu tanıtmayı bir ebeveynin çeşitli vesilelerle çocukları yanında Allah'ı anıp onun isim ve sıfatlarından bahsetmesi gerektiğini gösterir. Ayrıca Hz. Ya'kub'un (a.s) bu sözlerinden anlaşılmaktadır ki atalardan iyi insanlar anılmalı ve onlar model olarak gösterilmelidir.

Hz. Yûsuf'un (a.s) rüyasını Hz. Ya'kub'un (a.s) yorumlaması, Kitabı Mukaddes'te Kur'an'dan farklı anlatılmaktadır: "Sonra onu (rüyasını) babasına ve kardeşlerine anlattı. Ve babası onu azarladı ve şöyle dedi: 'Bu gördüğün ne biçim rüya? Ne yani ben, annen ve kardeşlerin bu dünyada sana secde mi edeceğiz gerçekten?'"²⁸

Kur'an'ın anlatımında Hz. Ya'kub'un (a.s) oğluna Allah katında değerli bir insan olduğunu hissettiren bir konuşma yaptığı görülmektedir. Ayrıca Hz. Ya'kub'un (a.s) tepkisinden onun yüksek karakter sahibi bir insan olduğu anlaşılmaktadır. Kitabı Mukaddes'in anlatımında ise böyle bir karakter görülmemektedir. Kaldı ki Hz. Yûsuf (a.s) rüyasını babasına anlatmaktan başka bir şey yapmamıştır. Bundan dolayı Hz. Ya'kub'un (a.s) oğlunu azarlamasını gerektiren bir neden de yoktur. Zaten akli başında bir baba, bir rüya anlattığı için oğlunu azarlamaz. Üstelik anlatılan rüya Hz. Ya'kub'un (a.s) yorumuna göre Hz. Yûsuf'un (a.s) gelecekte büyük bir insan olacağını haber veren sadık bir rüyadır. Bu durumda baba oğlunun rüyasını anlatmasından rahatsız olmaz.²⁹ Aksine böyle bir rüya babayı sevindirir.

1.2. Çocuklarını Sevmesi ve Koruması

Kur'an'ın anlatımına göre Hz. Ya'kub (a.s) çocuklarını sevmiş ve korumuştur. Bu durum şu âyetten anlaşılmaktadır:

إِذْ قَالُوا لِيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنََّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ
“(Kardeşleri) dediler ki: Biz birbirine destek veren güçlü bir topluluk olduğumuz

²³ Yûsuf 12/64.

²⁴ Yûsuf 12/18.

²⁵ Yûsuf 12/13.

²⁶ Yûsuf 12/98.

²⁷ Yûsuf 12/67.

²⁸ Kitabı Mukaddes (Kitabı Mukaddes Şirketi, 1997), Tekv.37:10.

²⁹ Mevdûdî, Tefhim, 2/415; Esed, Kur'an Mesajı, 2/456.

halde Yûsuf ve kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Babamız açık bir yanlışlık içindedir."³⁰

Yukarıdaki âyete göre Hz. Ya'kub'un (a.s) oğulları babalarının Hz. Yûsuf'u (a.s) ve onun kardeşini daha çok sevdiği yorumunda bulunarak onun aslında kendilerini de sevdiğini itiraf etmişlerdir. Bu da Hz. Ya'kub'un (a.s) bütün çocuklarını sevdiğini ve koruduğunu gösterir. Ancak, âyetten anlaşıldığına göre Hz. Ya'kub'un (a.s) Hz. Yûsuf 'a (a.s) ve kardeşi Bünyamin'e olan sevgisi, bir babanın en küçük çocuklarını diğerlerinden daha çok sevmesinden ibarettir. Bu sevgi de tabiidir.³¹ Zira Hz. Yûsuf'la (a.s) Bünyamin henüz küçükken anneleri vefat edip, ikisi de yetim kaldıkları için Hz. Ya'kub (a.s) onlara fazla şefkat göstermiş olabilir. Ayrıca aynı oranda sevgi insanın takatinde olmadığından Hz. Ya'kub (a.s) bu konuda mazurdur. Kaldı ki Hz. Ya'kub (a.s) bu iki oğlunu diğerlerinden üstün tutan bir davranışta bulunmamıştır.³² Nitekim Hz. Ya'kub'un (a.s) oğulları, bu iki kardeşten biri olan Hz. Yûsuf'u (a.s) götürmek için ondan ricada bulunmuşlardır.³³ Hz. Ya'kub (a.s) da Hz. Yûsuf'un (a.s) kırlara gidemeyecek kadar korunmaya muhtaç bir yaşta olduğunu ifade etmiştir. Hz. Ya'kub'un (a.s) bu ifadesi Kur'an'da şöyle bildirilmektedir:

“(Babaları) dedi ki: *Onu götürmeniz beni mutlaka üzer. Siz ondan habersizken onu bir kurdun yemesinden korkarım.*”³⁴

Taberî'nin (ö. 310/923) ifade ettiği gibi Hz. Ya'kub (a.s) oğullarına: “Onu götürmeniz beni endişelendirir. Zira sizler gafil olursunuz da onu kurt yer.” şeklinde bir söz söyleyerek onların taleplerine itiraz etmiştir.³⁵ Hz. Ya'kub (a.s) Hz. Yûsuf'u (a.s) diğer çocuklarından çok sevse de onu diğerlerinden çok sevdiğini açıkça ifade etmemiştir. Daha önce yine kıskançlık tehlikesinden dolayı Hz. Yûsuf'a (a.s) şeytanın düşman olduğunu bildirmişken³⁶ şimdi Hz. Yûsuf'u (a.s) kırlara götürmek isteyen oğullarına kurt tehdidinden söz etmiştir. Böylece Hz. Ya'kub (a.s) oğullarının kıskançlık duygularına dokunmak yerine, Hz. Yûsuf'un (a.s) başına kötü bir iş gelmemesi için onlara dolaylı olarak sorumluluk yüklemiştir. Aksi halde onların kıskançlık duyguları artar ve işi belki de Hz. Yûsuf 'u (a.s) öldürmeye kadar götürürlerdi.

³⁰ Yûsuf 12/8.

³¹ Seyyid Kutub, *Fî zilâli'l-Kur'an* (Beyrut: Dârü'ş-Şürûk, 1405/1985), 4/1973.

³² Râzî, *Mefâtihü'l-gayb*, 18/423; Sırrı Paşa, *Ahsenü'l-Kasas: Tefsiri Sûreti Yûsuf (a.s)* (İstanbul: Şirketi Mürettibiye, 1309), 1/117, 118.

³³ Yûsuf 12/11, 12.

³⁴ Yûsuf 12/13.

³⁵ Taberî, *Câmiü'l-Beyân*, 15/573.

³⁶ Yûsuf 12/5.

Zemahşerî (ö. 538/1144), Hz. Ya'kub'un (a.s) iki mazeretle oğullarının isteklerine itiraz ettiğini söylemiştir: Birincisi, Hz. Yûsuf'u (a.s) götürmelerinin ve ondan ayrı kalmasının kendisini üzecek olması. İkincisi, onu götürdüklerinde ondan habersizken onun kurt saldırısına uğramasından korkması.³⁷ Ancak, Hz. Ya'kub (a.s) onu çok seviyor olsa da ondan bir müddet ayrı kalacağı için üzüleceğini açıkça ifade etseydi kardeşlerinin kıskançlık duygularının daha da artmasına sebep olabilirdi. Kaldı ki oğullarının verdiği cevap, sadece onu kurdun yemesi ile ilgili olmuştur. O halde Hz. Ya'kub (a.s), Hz. Yûsuf'u (a.s) çok sevdiği için ondan ayrı kalacak olmasına üzüleceğini düşünmüş olsa da oğullarına söylediği söz, daha ziyade onun başına kötü bir iş gelebileceği ile ilgilidir. Bu durumda Hz. Ya'kub'un (a.s) oğlundan ayrı kaldığı için değil, başına kötü bir iş gelirse kendisinden uzaklaştığı için onu koruyamayacağından üzüleceğini ifade ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim Mâtürîdî (ö. 333/944) yukarıdaki âyet hakkında yaptığı açıklamalarda bu yönde görüş beyan etmiştir: "Hz. Ya'kub (a.s) Allah'ın kendisine verdiği büyük bir nimet olan Hz. Yûsuf'un (a.s) başına kötü bir şey gelmesinden ve kaybolmasından endişe ediyordu."³⁸

Hz. Ya'kub'un (a.s) oğullarına Hz. Yûsuf'u (a.s) bir kurdun yemesinden korkacağını söylemesinin sebebine gelince bu mevzuda iki görüş vardır: 1. Hz. Ya'kub (a.s) bu sözü onlardan, onların Hz. Yûsuf'u (a.s) öldürmelerinden korktuğu için söylemiş ve onlara kinaye yoluyla "kurt" demiştir. 2. Onların Hz. Yûsuf'u (a.s) öldürmelerinden değil, kurttan korktuğu için bu sözü söylemiştir. Eğer onlardan korksaydı Hz. Yûsuf'u (a.s) onlarla göndermezdi. Çünkü çölde en çok kurtlardan korkulur. O dönem çöllerde küçük çocukların kaybolmalarından ve başka şeylerden ziyade kurtların saldırmasından korkuluyordu. Bundan dolayı Hz. Ya'kub (a.s) da Hz. Yûsuf'u (a.s) kurdun parçalamasından korkmuştur. Kelbî, Hz. Ya'kub'un (a.s) kurttan korktuğu için bu sözü söylediği görüşünde olmakla beraber şöyle demiştir: "Bilakis, Hz. Ya'kub (a.s) rüyasında kurdun Hz. Yûsuf'a (a.s) saldırdığını gördüğü için kurdun onu parçalayacağından korkmuştur."³⁹ Mâtürîdî, Kelbî'nin bu görüşüne şöyle itiraz etmiştir: Peygamberlerin rüyalarının çoğu hak ve doğrudur. Bundan dolayı Hz. Ya'kub'un

³⁷ Ebu'l-Kasım Carullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-Zemahşerî, *el-Keşşâf an hakâiki gavâmidî't-tenzil ve uyûnî'l-ekâvil fi vucûhi't-te'vîl: el-Keşşâf an hakâiki't-tenzil ve uyûnî'l-ekâvil fi vucûhi't-te'vîl* (Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabî, t.y.), 2/448.

³⁸ Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd el-Mâtürîdî, *Tefsîrû'l-Mâtürîdî: Te'vilâtü ehli's-sünne: Te'vilâtü'l-Kur'an*, thk. Mecdî Baslum (Beyrut: Dârü'l-Kütüb'l-İlmiyye, 1426/2005), 6/214.

³⁹ Mâtürîdî, *Te'vilât*, 6/214; Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib el-Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn: Tefsîrû'l-Mâverdî*, thk. es-Seyyid b. Abdülmaksud b. Abdürrahim (Beyrut: Dârü'l-Kütüb'l-İlmiyye, 1412/1992), 13/3; Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr el-Kurtubî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'an*, thk. Ahmed Abdülalim Berdunî, Ebû İshak İbrahim İtfiş (Kahire: Dârü'l-Kitabi'l-Arabî, 1386/1966- 1387/1967), 9/140.

(a.s.) böyle bir rüya gördüğü halde “Onu kurt yer diye korkuyorum.” demesi muhtemel değildir.⁴⁰ Buna göre Hz. Ya’küb (a.s.) rüyasında kurt gördüğü için değil, o dönem çocukların kurt yemesinden korkulduğu için böyle demmiştir.

Birinci görüş dikkate alındığına Hz. Ya’küb’un (a.s.) oğullarını doğrudan suçlamadığı anlaşılır. İkinci görüşe göre ise Hz. Ya’küb’un (a.s.) herkese malum olan bir korkuyu dile getirdiği anlaşılır. Nitekim Mukâtil (ö. 150/767) de o bölgenin o dönem kurtların olduğu bir yer olduğunu söylemiştir.⁴¹ Dolayısıyla kurt korkusu Hz. Ya’küb’un (a.s.) oğullarının da bildiği bir korku olmuştur. Bazı tefsirlerde Hz. Ya’küb (a.s.) “Onu bir kurdun yemesinden korkarım.” dediği için oğulları da aradıkları cevabı babaları sayesinde bularak “Onu kurt yedi.” diye cevap vermiş oldukları görüşüne yer verilmiştir.⁴² Hâlbuki Hz. Ya’küb (a.s.) kurttan söz etmeseydi de oğulları bu yalanı söyleyebilirlerdi. Zira o dönemde çocuklar için kurttan korkulması bilinen bir durumdu.

Hz. Ya’küb’un oğullarına yaklaşımından anlaşılmalıdır ki ebeveynler çocuklarını sevmeli ve onları korumalıdır. Bununla beraber takatleri dışında çocuklarından birini diğerlerinden çok sevmiş olabilirler. Ancak, ebeveynler çocuklarının arasında ayırım yapmaktan ve kıskançlığı körükleyecek davranışlardan kaçınmalıdır. Korunmaya muhtaç olan çocuklar konusunda da büyük kardeşlere sorumluluk vermelidir.

Kur’an’ın anlatımında Hz. Ya’küb’un (a.s.) Hz. Yûsuf’u (a.s.) diğer oğullarından daha çok sevdiği anlaşılrsa da onun bu sevgisini açıkça ortaya koyup ayrımcılık yapmadığı görülmektedir. Ancak Kitabı Mukaddes’te Hz. Ya’küb’un (s.a.) Hz. Yûsuf’u (a.s.) diğer oğullarından daha çok sevdiği ve ona özel muamele yaparak bu sevgisini diğer oğullarına da izhar ettiği anlatılmaktadır: “Ve İsrail, Yûsuf’u bütün oğullarından ziyade severdi, çünkü o ihtiyarlığının oğlu idi ve ona alaca entari yaptı. Ve babalarının bütün kardeşlerinden ziyade onu sevdiğini gördüler; ve ondan nefret ettiler, ve ona tatlı söz söyleyemezlerdi.”⁴³

Kitabı Mukaddesin anlatımına göre kardeşleri Hz. Yûsuf’u (a.s.), kendileriyle birlikte göndermesi için Hz. Ya’küb’a (a.s.) ricada bulunmamışlardır. Hz. Ya’küb (a.s.) sürüyü gütmeye giden kardeşlerinden ve sürüden haber getirmesi için Hz.

⁴⁰ Mâtürîdî, *Te’vîlât*, 6/214.

⁴¹ Ebu’l-Hasan Mukâtil b. Süleyman b. Beşir Mukâtil b. Süleyman, *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman: et-Tefsîrû’l-kebir*, thk. Abdullah Mahmûd Şehhate (Kahire: el-Hey’etü’l-Misriyyetü’l-Âmmeli’l-Kitâp, 1979), 2/321.

⁴² Abdurrahman b. Muhammed b. İdris er-Râzî İbn Ebî Hâtîm, *Tefsîrû’l-Kur’ani’l-azîm: Müsneden an Resûlillâh s.a.v. ve’s-Sahâbe ve’t-Tâbiîn*, thk. Es’ad Muhammed et-Tayyib (Mekke: Mektebetü Nizâr Mustafa el-Bâz, 1417/1997), 7/2108; Râzî, *Mefâtihü’l-gayb*, 18/426; Kutub, *Fî zilâl*, 4/1975.

⁴³ Tekv.37:3, 4.

Yûsuf'u (a.s) tek başına onların yanına göndermiştir.⁴⁴ Ancak Kur'an'da anlatılanların gerçeğe daha uygun olduğu açıktır. Zira Hz. Ya'kub (a.s), küçük yaştaki oğlu Hz. Yûsuf'u (a.s) korumak için çaba gösterirken onu kendisinden uzak bir yere göndermek istemezdi.⁴⁵

1.3. Sabır ve Tevekkülde Örnek Olması

Hz. Ya'kub (a.s), yanlış bir iş yaptıklarında çocuklarını doğrudan suçlamak yerine, nefsin insana kötülüğü güzel göstermesine karşı dikkatli olmaları konusunda uyarı yapmıştır. Böylece nefsin insana kötülükleri cazip gösterdiğine dikkat çekip çocuklarının suçluluk duygusu taşımalarını önlemiştir. Bunun yanında güzel bir şekilde sabredilmesi gerektiğine işaret etmiş ve bu konuda ancak Allah'tan yardım isteneceğini bildirmiştir. Örneğin, kardeşleri, Hz. Yûsuf'u (a.s) kuyuya atıp üzerinde kan bulunan gömleği getirdiklerinde Hz. Ya'kub (a.s) şöyle söylemiştir:

“...بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ...Hayır, nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürüklemiş. Artık (bana düşen) güzel bir sabırdır. Anlattıklarınıza karşı yardımına sığınılacak olan, ancak Allah'tır.”⁴⁶

Hz. Ya'kub (a.s), Hz. Yûsuf'u (a.s) kurtların yemediğini, oğullarının uydurdukları hikâyeyi anlattıklarını anlamıştı. Bu sebeple onlara nefislerinin kendilerine kötü bir işi güzel göstererek yaptırabildiğini söylemiştir. Ardından da onların hile ve yalanlarına karşı sadece Allah'tan yardım umarken güzel bir biçimde sabredeceğini belirtmiştir.⁴⁷

Hz. Ya'kub (a.s), oğlu Bünyamin'in Mısır'da hırsızlıkla suçlanıp alıkonulması, bundan dolayı diğer bir oğlunun geri dönmemesi ve geri dönen oğullarının başlarından geçenleri anlatması üzerine yine nefsin aldatmasından ve sabırdan söz etmiştir. Bu husus bir âyette şöyle anlatılmaktadır:

قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا فَصَبْرٌ جَمِيلٌ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (Babalari) dedi ki: Hayır, nefisleriniz sizi aldatıp böyle bir işe sürüklemiş. Artık (bana düşen) güzel bir sabırdır. Umulur ki, Allah onların hepsini bana getirir. Çünkü O çok iyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.”⁴⁸

Yukarıdaki âyette geçen فَصَبْرٌ جَمِيلٌ (fesabrun cemîl) ibaresinin kelime anlamı

⁴⁴ Tekv.37:12-17.

⁴⁵ Mevdûdî, *Tefhim*, 2/417.

⁴⁶ Yûsuf 12/18.

⁴⁷ Kutub, *Fî zilâi*, 4/1976.

⁴⁸ Yûsuf 12/83.

"güzel bir sabır" olup Allah'tan başkasına şikâyet olunmayan sabırdır.⁴⁹ Hz. Ya'kub (a.s.) bu ifadeyle şunu kastetmiştir: "Benim yapmam gerektiğine inandığım, güzel bir şekilde sabretmekten ibarettir ya da sabrım güzel bir sabırdır."⁵⁰ Mürsel olduğu ifade edilen bir hadiste "sabr-ı cemîl" hakkında şöyle buyrulmuştur: **أَنَّ** الذي لا شكوى فيه إلى الخلق (Sabr-ı cemîl) kendisinden yaratılanlara şikâyet bulunmayan sabırdır.⁵¹ Bu şekildeki sabır kişiye tüm felaket ve meşakkatleri sükûnetle karşılayıp göğüsleme gücü verir.⁵²

Hz. Ya'kub'un (a.s.) yukarıda zikredilen âyette aktarılan sözlerinden anlaşılmalıdır ki Müslüman kendisine, evladına ve malına bir musibet geldiğinde bunu güzel bir sabırla karşılamalıdır. Hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'a sığınmalı ve ona tevekkül etmelidir. Müslüman bu tür durumlarda Hz. Ya'kub'a (a.s.) ve diğer peygamberlere uymalıdır.⁵³ Nitekim Hz. Ya'kub'un (a.s.) bu güzel sabrını Hz. Aişe örnek almıştır. İfk hadisesinde Hz. Aişe şöyle demiştir: Vallahi bana ve size bulabildiğim tek örnek, Hz. Yûsuf'un (a.s.) babasının şu sözüdür: "Artık bana düşen güzelce sabretmektir. Anlattıklarınız karşısında kendisinin yardımına sığınılacak olan sadece Allah'tır."⁵⁴

Kur'an, Hz. Ya'kub'un (a.s.) "sabr-ı cemîl" konusunda örnek olmakla beraber oğullarından yüz çevirip "Ah Yûsuf ah!" dediğini ve üzüntüden gözlerinin beyazladığını da anlatmaktadır. Bu durum şöyle bildirilmektedir:

“وَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسْفَىٰ عَلَىٰ يُونُسَ وَأَبْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ” *“Onlardan yüz çevirdi, ‘Ah Yûsuf ah!’ diye sızlandı ve üzüntüden gözlerine ak düştü. O artık acısını içinde saklıyordu.”*⁵⁵

Hz. Ya'kub'un (a.s.) sabretmekle beraber bir baba olması sebebiyle böyle acı yaşadığını, peygamber olduğu için acı çekmeyen insanüstü bir varlık olmadığını gözler önüne sermektedir. Bu duruma şahit olan oğulları Hz. Ya'kub'a (a.s.) "Sen Yûsuf'u ana ana hasta olacaksın ya da öleceksin" dediklerinde⁵⁶ ise Hz. Ya'kub (a.s.)

⁴⁹ Ebü'l-Haccâc Mücâhid b. Cebr el-Mekkî, *Tefsîrü'l-Mücâhid*, thk. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Nîl (Kahire: Dârü'l-Fikri'l-İslâmî el-Hadîse, 1989/1410), 393; İbn Ebî Hâtim, *Tefsîr*, 7/2112; Râzî, *Mefâtihu'l-gayb*, 18/431; Ebu'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'ani'l-azîm*, thk. Sami b. Muhammed es-Selame (Riyad: Dâru Taybe, 1418/1997), 4/375.

⁵⁰ Ebü İshak İbrâhim b. es-Seri b. Sehl ez-Zeccâc, *Meâni'l-Kur'an ve i'râbuhu*, thk. Abdülcelil Abduh Şelebi (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1408/1988), 3/125.

⁵¹ Taberî, *Câmiü'l-beyân*, 15/584, 585; İbn Ebî Hâtim, *Tefsîr*, 7/2112; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/451.

⁵² Mevdûdî, *Tefhîm*, 2/419; Çelik, *Hakkın Dâveti*, 2/609.

⁵³ Kurtubî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'an*, 9/247.

⁵⁴ Buhârî, "Tefsîru'l-Kur'an (Suretü Yûsuf)", 3; Müslim, "Kitbu't-Tevbe", 2770.

⁵⁵ Yûsuf 12/84.

⁵⁶ Yûsuf 12/85.

bir baba olarak üzülmekle beraber üzüntüsünü ve tasesını insanlara değil, Allah'a arz ettiğini ve Allah'tan onların bilmediğini bildiğini ifade etmiştir. Bu durum bir âyette şöyle anlatılmaktadır:

“Ben üzüntü ve tasamı قَالَ إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ yalnız Allah'a arz ediyorum ve Allah tarafından, sizin bilmediğiniz şeyleri biliyorum.” dedi.”⁵⁷

Bünyamin'in Mısır'da alıkonulduğu ve bundan dolayı bir oğlunun orada kaldığı haberi getirildiğinde de Hz. Ya'kub'un (a.s) üzüntüyle Hz. Yûsuf'u (a.s) tekrar anması, onun yaşamından ümit kesmediğini göstermektedir. Çünkü o, Allah hakkında oğullarının bilmediklerini bilmekteydi. O; Allah'a imanını, Allah'ı bu kadar tanıyıp gözle görüyormuşçasına bilmesinin, O'nun gücünü, kaderini, merhametini ve görüp gözetici olmasını yaşamasının, onun salih kullarla nasıl bir ilişki içinde olduğunu farkında olmasının ne kadar değerli olduğunu biliyordu.⁵⁸

Hz. Ya'kub'un (a.s) yukarıda anlatılan davranış ve sözlerine göre ebeveynler ve eğitimciler, insanlar yanlış bir iş yaptıklarında doğrudan onları suçlamaktan kaçınmalıdır. Onlara nefislerinin isteklerine karşı dikkatli olmaları gerektiğini öğretmelidir. Kötü bir durumla karşılaştıklarında ise sabretmeli ve nasıl sabredilmesi gerektiğini hem sözleriyle hem de davranışlarıyla göstermelidir. Ebeveynler ve eğitimciler üzüntülerini Allah'a arz ederek ve O'nu anıp O'na tevekkül ederek örnek olmalıdır.

Hz. Yûsuf'un (a.s) ölüm haberine Hz. Ya'kub'un (a.s) tepkisi, Kitabı Mukaddes'te farklı anlatılmıştır. Bu kitaba göre Hz. Ya'kub (a.s) bu haber karşısında yıkılmış ve aklı başında bir baba gibi davranmamıştır: “Ve Ya'kub elbisesini parçaladı ve çulunu beline doladı. Ve oğlu için yıllarca ağladı.”⁵⁹ Kur'an'ın sunduğu tabloda ise metanetli bir şahsiyet sergilenir: Hz. Ya'kub (a.s) oğlunun acı haberini alınca gözlerine ak düşmüş olsa da kendisini kaybedecek kadar kötü duruma düşmemiştir. Olayın içyüzünü anlayıp Hz. Yûsuf'a (a.s) kötülük yapan oğullarına inanmamış ve Allah'a tevekkül ederek “güzel bir sabır” örneği göstermiştir.⁶⁰

1.4. Allah Adına Söz Alması

Hz. Ya'kub (a.s) yeri geldiğinde çocuklarından söz alarak onların yanlış bir iş yapmalarını önlemeye çalışmıştır. Örneğin, Hz. Ya'kub'un (a.s) oğulları kendisinden Bünyamin'i isteyip onunla beraber erzak almak üzere ikinci kez

⁵⁷ Yûsuf 12/86.

⁵⁸ Kutub, *Fî zilâi*, 4/2026.

⁵⁹ Tekv.37:34.

⁶⁰ Mevdûdî, *Tefhim*, 2/419.

Mısır'a gitmek istediklerini bildirdiklerinde Hz. Ya'küb (a.s.) onların tekrar yanlış bir şey yapma ihtimaline karşı Allah'a yemin ederek söz vermelerini istemiştir. Onlar söz verince Hz. Ya'küb (a.s.) onların sözlerine Allah'ın vekil olduğunu söylemiştir:

قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتُنِّي بِهِ إِلَّا أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ حَتَّى تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِنَ اللَّهِ لَتَأْتُنِّي بِهِ إِلَّا أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ (Ya'küb) dedi ki: 'Yenilip takatinizin kalmaması veya helak olmanız hariç, onu bana mutlaka getireceğinize dair Allah adına bana sağlam bir söz vermediğiniz takdirde onu sizinle beraber asla göndermem!' Ona teminatlarını verdiklerinde dedi ki: Söylediklerimize Allah vekildir."⁶¹

Süddî'nin ifade ettiği üzere Hz. Ya'küb'un (a.s.) oğulları kardeşlerini kendisine mutlaka geri getireceklerine söz vererek yemin etmişlerdir.⁶² Hz. Ya'küb'a (a.s.) artık kesin teminatlar verilince o da "Söylediklerinize Allah vekildir." demiştir. Bu da "Allah bu yemininizi gözetleyen ve koruyandır." demektir.⁶³

Yukarıdaki âyette yer alan أَنْ يُحَاطَ بِكُمْ ifadesi "yenilip takatin kalmaması ya da helak olmak" anlamındadır. Bu durumlar gerçekleştiğinde Allah katında mazeretli olunur.⁶⁴ Hz. Ya'küb (a.s.), söylediklerine Allah'ın vekil olduğunu, itimadının ancak Allah'a olduğunu belirterek oğullarını ahde vefaya davet etmiştir. Onlara şunu anlatmıştır: "Yenilip gücünüzün kalmaması veya hepinizin helak olması durumu haricinde ahde vefa gösterir, Bünyamin'i sağ salim getirirseniz Allah size en güzel mükâfatı verir, vefasızlık ederseniz sizi en büyük ceza ile cezalandırır."⁶⁵

Hz. Ya'küb'un (a.s.) oğullarından söz almasından ve bu konuda söylediklerinden anlaşılmalıdır ki yanlış bir iş yapılmaması için yeri geldiğinde insanlardan söz alınabilir. İnsanlar söz verdiklerinde de ebeveynler ve eğitimciler onların güçleri yettiği sürece ahitlerine vefa göstermelerini istemelidir.

1.5. Affetmesi ve Allah'tan Mağfiret Dilemesi

Hz. Ya'küb (a.s.) çocuklarına karşı merhametli olmuş, onlar hata yaptıklarında onları affetmiş ve Allah'tan da mağfiret dilemiştir. Nitekim Hz. Yûsuf'u (a.s.) kuyuya atan oğulları Hz. Ya'küb'dan (a.s.) günahlarının bağışlanmasını

⁶¹ Yûsuf 12/66.

⁶² Kurtubî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'an*, 9/225.

⁶³ Kurtubî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'an*, 9/255.

⁶⁴ İbn Kuteybe, *Tefsîru garîbi'l-Kur'an*, 188; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 2/482; Beydâvî, *Envârü't-tenzil*, 3/170; Râzî, *Mefâtihü'l-gayb*, 18/481.

⁶⁵ Râzî, *Mefâtihü'l-gayb*, 18/481; Sırrı Paşa, *Ahsenü'l-Kasas*, 3/52.

dilediklerinde Hz. Ya'kub (a.s) onlar için daha sonra Allah'tan af dileyeceğini söylemiştir:

“*قَالَ سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي إِنَّهُ هُوَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ*” (Ya'kub:) *Sizin için Rabbimden af dileyeceğim. Çünkü O çok gafûr ve rahîmdir, dedi.*⁶⁶

Hz. Ya'kub'un (a.s) onlar için hemen Allah'tan af dilemek yerine af dileyeceğini söyleyerek bu talebe icabeti ertelemiş olması onların büyük hata yapmaları ve onlara gönlünün kırılması sebepleri ile olabilir. Bunların yanında hatayı sadece kendilerine değil, Hz. Yûsuf'a (a.s) karşı da yapmış olmaları sebebiyle de Hz. Ya'kub (a.s), Allah'tan af dileme talebine icabet etmeyi ertelemiş olabilir. Zira Hz. Yûsuf'a (a.s) karşı da bir hata yapıldığından kul hakkı araya girmiştir. Bu durumda kendisi affetse de Allah'tan mağfiret dilenmesi ve Allah'ın da affetmesi için Hz. Yûsuf'un (a.s) hakkını helal etmesi gerekiyordu. Bundan dolayı onların Hz. Yûsuf'la (a.s) helalleşmelerini beklemek amacıyla istiğfarı ertelemiş olabilir.⁶⁷ Zira kul hakkı Allah katında çok önemlidir. Nitekim bir rivayete göre Hz. Peygamber (s.a.s) ölmeden önce mutlaka helalleşmek gerektiğini bildirmiştir.⁶⁸

Hz. Ya'kub'un (a.s) hata yapan oğullarına karşı tutumu, ebeveynlere ve eğitimcilerle şunu göstermektedir: İnsanlar hata yaptıklarında merhametli olup Allah'tan af dilemelidir. Kul hakkını içeren bir hata varsa da hem Allah'tan hem de kendisine karşı hata yapılan kuldan af dilenmelidir.

1.6. Şefkatle Tavsiyelerde Bulunması

Hz. Ya'kub (a.s) birçok konuda çocuklarına tavsiyelerde bulunmuştur. Bunu yaparken bir baba şefkatiyle hitap etmiştir. Çocuklarına *يَا بُنَيَّ* “yavrucuğum”,⁶⁹ *يَا بُنَيَّ* “yavrucuklarım”⁷⁰ şekilde hitap etmiştir. Bu tür tabirler yumuşaklık ve merhameti celbeden nidalar. Çünkü bu yumuşaklığın arkasından gelen emir ve yasak kendileri için bir baba şefkati eseri idi.⁷¹ Buna göre ebeveynlerin ve eğitimcilerin insanlara bir tavsiyede bulduklarında hitap tarzlarına dikkat etmeleri, yumuşak ve merhameti celbeden ifadelerle söze başlamaları gerekir.

⁶⁶ Yûsuf 12/98.

⁶⁷ Çelik, *Hakkın Dâveti*, 2/649.

⁶⁸ Buhârî, “Mezalim”, 10.

⁶⁹ Yûsuf 12/5.

⁷⁰ Yûsuf 12/67, 87.

⁷¹ Sırrı Paşa, *Ahsenü'l-Kasas*, 3/57.

2. Hz. Ya'küb'un (A.S) Çocuklarına Tavsiyeleri

Kur'an, Hz. Ya'küb'un (a.s) oğullarına birtakım tavsiyelerde bulunduğunu bildirmektedir. Bu tavsiyelerle ilgili âyetler burada başlıklar altında incelenecektir. Bu inceleme ile Hz. Ya'küb'u (a.s) çocuklarına yaptığı tavsiyelerle ilgili örnek olma durumu meydana çıkarılmaya çalışılacaktır.

2.1.Allah'ın Rahmetinden Ümit Kesmemek

Hz. Ya'küb'u (a.s) oğullarına Allah'ı rahmetinden hiçbir şekilde ümit kesilmemesi gereken bir varlık olarak tanıtmıştır. Örneğin, Hz. Ya'küb (a.s), oğlu Bünyamin'in Mısır'da alıkonulmasından sonra oğullarına Hz. Yûsuf'u (a.s) ve kardeşi Bünyamin'i iyice araştırmalarını isteyerek Allah'ın rahmetinden ümit kesmemeleri gerektiğini bildirmiştir:

يَا بَنِي آدْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَيَاسُوا مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِنَّهُ لَا يِيَّاسُ مِنْ رُوحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ "Yavrucuklarım! Gidin, Yûsuf'u ve kardeşini iyice araştırın, Allah'ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfirler topluluğundan başkası Allah'ın rahmetinden ümit kesmez."⁷²

Hz. Ya'küb (a.s) oğullarına dönüp onlardan Hz. Yûsuf'u (a.s) ve kardeşini aramalarını, onları bulma hususunda Allah'ın rahmetinden ümit kesmemelerini istemekle kendisinin Allah ile güçlü bağı olduğunu hissettirmiştir. Zira Allah'ın rahmeti ve lütfu son derece geniştir. Allah'ın rahmetinden müminler asla ümit kesmezler. Müminler şiddetli sıkıntılar içinde bulunsa da Allah'a imanları, O'na bağlı olmaları ve güvenmelerinden dolayı huzur içinde olurlar.⁷³ Bundan dolayı Allah'ın rahmetinden hiçbir zaman ümit kesilmeyeceği, ebeveynler ve eğitimciler tarafından insanlara anlatılmalıdır.

2.2. Tedbir ve Tevekkül

Hz. Ya'küb (a.s) olumsuz bir durumlara karşı çocuklarına tedbir almayı ve Allah'a tevekkül etmeyi tavsiye etmiştir. Hz. Ya'küb'un (a.s) çocuklarını korumak için yaptığı tavsiyelerinden biri kıskançlığa karşı tedbir almakla ilgili olmuştur. Örneğin, Hz. Ya'küb (a.s) Hz. Yûsuf'un (a.s) gördüğü rüyayı kendisine anlatınca rüyayı yorumlayıp oğluna ileride peygamber seçileceğini, kendisine hadiseleri yorumlama yeteneği verileceğini söylemiştir. Ayrıca gördüğü rüyayı kardeşlerine anlatmaması gerektiğini tembih ederek şeytanın insanları kötülüğe teşvik edebileceği hususunda onu uyarmıştır. Kur'an bu durumu şöyle aktarmaktadır:

⁷² Yûsuf 12/87.

⁷³ Kutub, *Fî zilâl*, 4/2026.

قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ (Babası) dedi ki: *Yavrucuğum! Rüyanı sakın kardeşlerine anlatma; sonra sana bir tuzak kurarlar! Çünkü şeytan insanın apaçık bir düşmanıdır.*⁷⁴

Hz. Ya'kub'un (a.s) kötülük yapabileceklerinden endişelendiği için oğlu Hz. Yûsuf'a (a.s) rüyasını kardeşlerine anlatmamasını tembihlemesinden anlaşılmalıdır ki rüya, şefkat ve samimiyetten uzak olan, kendisinden başkasının iyiliğini istemeyen ve rüyayı doğru yorumlayamayan kimselere anlatılmamalıdır.⁷⁵ Nitekim bir rivayete göre Hz. Peygamber (s.a.s) şöyle buyurmuştur: "Rüya peygamberliğin kırk bölümünden biridir." "Rüya sahibi onu anlatmadığı sürece o bir kuşun kanadına asılıdır. O rüyayı anlattı mı oradan düşer. Bu sebeple rüyanızı ancak akli başında bir kişiye veya sizi sevene ya da samimi olana anlatınız."⁷⁶ Ayrıca Hz. Ya'kub'un (a.s), oğlu Hz. Yûsuf'a (a.s) rüyasını kardeşlerine anlatmamasını söyleyip ona kötülük yapabilecekleri konusunda uyarılmış olması, insanların birbirlerini korktukları şeylerden sakındırabileceğini ve bunun gıybet olmayacağını gösterir. Yine Hz. Ya'kub'un (a.s) bu uyarısından anlaşılmalıdır ki kıskançlık sebebiyle hile yapıp zarar vereceğinden korkulan kişilerin karşısında nimet açığa vurulmayabilir.⁷⁷ Buna göre ebeveynler ve eğitimciler insanlara kıskançlık gibi sebeplerle kişiye zarar vermesinden korkulan şeyler hususunda uyarı yapmalıdır ve zararı önlemek için tavsiyelerde bulunmalıdır.

Hz. Ya'kub (a.s), Hz. Yûsuf'a (a.s) kardeşlerine rüyasını anlatmamasını tembihlemekle birlikte düşman olarak şeytanı gösterip ona karşı oğlunu uyarması, şeytanın insanları birbirlerine karşı kıskırtabildiğini, onlara yanlışları ve kötülükleri çekici gösterebildiğini insanlara anlatmak gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca bu durum insanları potansiyel suçlu olarak gösterip onlara karşı olumsuz duygular beslenmesinin önüne geçilmesini gerektiğini ortaya koymaktadır. Buna göre ebeveynler veya eğitimciler şeytanın insan için düşman olduğunu hatırlatıp insanlara kötülüğe teşvik edebileceğini hatırlatmalıdır.

Hz. Ya'kub'un (a.s) tedbir alınmasını istediği bir tehlike de güvenlikle ilgili olmuştur. Mısır'a giden oğullarına Hz. Ya'kub (a.s) şehre ayrı ayrı kapılardan girmeleri tavsiyesinde bulunmuştur. Hükmün ancak Allah'a ait olduğunu vurgulayarak O'na tevekkül ettiğini bildirmiştir. Ayrıca tevekkül edenlerin sadece ona tevekkül etmesi gerektiğini söylemiştir. Bu durum âyette şöyle bildirilmektedir:

---

⁷⁴ Yûsuf 12/5.

⁷⁵ Kurtubî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'an*, 9/126.

⁷⁶ Tirmizî, "Rüya", 6 (2278).

⁷⁷ Kurtubî, *el-Câmiu li-ahkâmi'l-Kur'an*, 9/126, 127.

وَقَالَ يَا بَنِيَّ لَا تَدْخُلُوا مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُتَفَرِّقَةٍ وَمَا أَغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِنْ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ "Sonra şöyle dedi: Yavrucuklarım! (şehre) hepimiz bir kapıdan girmeyin, ayrı ayrı kapılardan girin. (Bununla beraber) ben Allah'tan gelecek hiçbir şeyi sizden savamam. Hüküm sadece Allah'ındır. Ben O'na tevekkül ettim. Tevekkül edenler sadece O'na tevekkül etsinler."⁷⁸

Hz. Ya'küb'un (a.s.) neden yukarıdaki gibi bir uyarı yaptığı Kur'an'da açıklanmamıştır. Onun böyle bir tedbir almasının şu nedenlerle olması muhtemeldir: 1. Toplu halde girdikleri takdirde oğullarına kıskançlık dolu bakışlar olabilirdi. 2. Eğer şehre grup halinde girecek olurlarsa Mısır'ın güvenliğini tehdit eden bir çete olmalarından kuşkulandırırdı. 3. Şehre toplu halde girmeleri durumunda suikast girişimi olabilirdi ve bundan çocukların hepsi zarar görebilirdi.⁷⁹ Hz. Ya'küb'un (a.s.) hangi nedenle olursa olsun o dönem gördüğü bir tehlikeye karşı bir önlem almak istediği açıktır. Bu da her türlü tehlikeye karşı çocuklarını uyardığını ve onları yönlendirdiğini gösterir.

Hz. Ya'küb (a.s.) daha önce Hz. Yûsuf (a.s.) hakkında acı bir tecrübe yaşaması nedeniyle Bünyamin'in de başına kötü bir şey gelmesinden korkuyordu. Allah'a tevekkül edip sabretmekle birlikte bir insan olarak tehlikelere karşı oğullarına tedbir almalarını tembihlemiştir. Bunun yanında Hz. Ya'küb (a.s.) tevhide işaret edip beşeri tedbirlerin Allah'ın iradesini değiştirmeyeceği inancıyla hareket ettiğini belirterek insanların bu inançla yaşamaları gerektiğini ifade etmiştir.⁸⁰ Buna göre ebeveynlerin ve eğitimcilerin insanlara tedbir almayı, gelecekte olacaklar hususunda hükmün sadece Allah'a ait olduğunu ve sadece O'na tevekkül etmeleri gerektiğini öğretmeleri gerekir.

Kur'an'da Hz. Ya'küb'un (a.s.) yukarıda anlatılan tavsiyesi bildirildikten sonra şöyle buyrulmaktadır:

وَلَمَّا دَخَلُوا مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُمْ مَا كَانَ يُغْنِي عَنْهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا حَاجَةٌ فِي نَفْسٍ وَكَيْفَ يَعْقُوبَ قَضَاهَا وَإِنَّهُ لَدُوٌّ عَلِيمٌ لِمَا عَلَّمَانَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ "Babalarının kendilerine emrettiği yerden (ayrı kapılardan) girdiklerinde bu, Allah'tan gelecek hiçbir şeyi onlardan savamazdı; ancak Ya'küb içindeki bir dileği açığa vurmuş oldu. Şüphesiz o, ilim sahibiydi, çünkü ona öğretmiştik. Fakat insanların çoğu bilmezler."⁸¹

⁷⁸ Yûsuf 12/67.

⁷⁹ Mâverîdî, en-Nüket, 3/59; Râzî, Mefâtihü'l-gayb, 18/484, 485; Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili (İstanbul: Eser Neşriyat, t.y.), 4/2890; Mevdûdî, Tefhim, 2/447; Çelik, Hakın Dâveti, 2/635.

⁸⁰ Râzî, Mefâtihü'l-gayb, 18/483, 484; Elmalılı, Hak Dini Kur'an Dili, 4/2890; Mevdûdî, Tefhim, 2/447.

⁸¹ Yûsuf 12/68.

Buna göre Hz. Ya'kub (a.s) sahip olduğu ilmiyle amel ederek oğullarına tedbir ve tevekkülün bir arada bulunması gerektiğini tavsiye etmiştir. Zira insanların bir kısmı sadece gayret ve tedbirine güvenip tevekkül etmeyi düşünmezler; bir kısmı ise tevekkül ettiğini zannedip problemlerin çözümü için çaba göstermeyi düşünmezler.⁸² Buna göre ebeveynler ve eğitimciler insanlara tedbir ve tevekkülün birbirlerinden ayrılmayacağı gerçeğini kavratmalıdır.

Sonuç

Kur'an kıssalarında peygamberler genel olarak "model insan" olarak anlatılmanın yanında, sosyal hayatın farklı alanlarında birer rol model olarak da sunulmaktadır. Böylece Kur'an, kıssalar aracılığıyla onları adeta hayatımıza dâhil edip hayatımızın çeşitli alanlarında elimizden tutmalarını sağlamaktadır. Kur'an kıssalarında anlatılan bu peygamberlerden biri olan Hz. Ya'kub (a.s) "model insan" olarak sunulduğu gibi örnek bir baba ve âdeta bir eğitimci olarak da sunulmaktadır.

Kur'an kıssalarında Hz. Ya'kub'un (a.s) muhsin, salih ve âbid, lisan-ı sıdk, kuvvet ve basiret sahibi, hâlis gibi nitelendirilmelerle öne çıktığı görülmektedir. Bu nitelemeler onun genel anlamda iyi bir insan olduğuna anlatmakla birlikte onun ebeveyn ve eğitimci olarak genel vasıfları hakkında da bilgi vermektedir. Bunlara ilaveten Kur'an kıssalarında Hz. Ya'kub'un (a.s) çocukları ile münasebetleri, onlar sebebiyle yaşadığı sıkıntılar, sevinçler ve onlara kol kanat gerekerek tavsiyelerde bulunması sahnelerine de geniş yer verilmektedir.

Kur'an'ın anlatımıyla Tevrat'ın anlatımı karşılaştırıldığında, Kur'an'ın Hz. Ya'kub'u (a.s) hayatın her safhasında ve daima örnek alınacak bir baba ve âdeta bir eğitimci olarak sunduğu görülmektedir. Ayrıca Kur'an'ın anlatımı daha gerçekçidir. Bu yüzden Kur'an kıssalarının israilî haberlerle genişletilmesi, Kur'an'ın gösterdiği rol modelleri olumsuz yönde değiştirebilir. Bu sebeple Kur'an kıssaları hakkında yapılan araştırmalarda bu tür haberlere karşı dikkatli olmak gerekir.

Kur'an kıssalarında Hz. Ya'kub'un (a.s) bir baba ve eğitimci olarak çocuklarına yaklaşım tarzı gözler önüne serilmekte ve onlara yaptığı nasihatlerden örnekler verilmektedir. Hz. Ya'kub'un (a.s) çocuklarına yaklaşım tarzına bakıldığında öncelikle çocuklarına kendilerinin kim olduklarını ve Allah-insan ilişkisini kavratmaya çalıştığı görülür. Bunun yanında çocuklarına şu yaklaşımlarının olduğu tespit edilmiştir: Çocuklarını sevmiş, başta korunmaya en çok muhtaç olanlar olmak üzere onları korumuş, kıskançlık duygusuna karşı onlar için tedbir almaya çalışmış, sabr-ı cemîl ve tevekkül konusunda onlara örnek olmuş,

⁸² Elmalı, *Hak Dini Kur'an Dili*, 4/2891; Mevdûdî, *Tefhim*, 2/449.

gerektiğinde onlardan Allah adına söz almış, hata yaptıklarında onları affetmiş ve onlar için Allah’tan mağfiret dilemiş, yeri geldiğinde onlara şefkatle tavsiyelerde bulunmuştur. Hz. Ya’küb’un (a.s.) çocuklarına yaptığı tavsiyeler ise Allah’ın rahmetinden ümit kesmemek, tedbir ve tevekkül konularında olmuştur.

Kur’an kıssalarında anlatılan peygamberlerin ve onlara tabi olanların eş, kardeş ve toplumda lider olmak gibi farklı rolleri açısından detaylı bir şekilde incelenmesi faydalı olacaktır. Bu tür çalışmalar Kur’an’ın pratik hayatla ilişkisinin ortaya konulmasında önemli katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Altuntaş, Abdurrahman. “Kur’an’da Model Olarak Sunulan İnsan Tipleri”. *Uluslararası İslam ve Model İnsan Sempozyumu*. ed. M. Akif Özdoğan v.d., 2/26-27. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Kültür ve Turizm Şube Müdürlüğü, Nisan 2018.
- Ateş, Avnullah Enes. “Model İnsan Oluşturmada Kur’an’daki Peygamber Kıssaları”. *Uluslararası İslam ve Model İnsan Oluşturma Sempozyumu*. ed. M. Akif Özdoğan v.d., 2/554-561. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Kültür ve Turizm Şube Müdürlüğü, 26-27 Nisan 2018.
- Baş, Erdoğan. “Kişilik ve Karakter İnşasında Kur’an’ın Sunduğu Güzel İnsan Modeli”. *Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/2 (2018), 277-296.
- Batar, Yûsuf. “Kur’an Kıssalarının Bazı Eğitici Özellikleri”. *İ.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (Bahar 2016), 81-103.
- Batar, Yûsuf. “Kur’an Kıssalarındaki Rol Modellerin Eğitsel Değeri”. *Uluslararası Kişilik ve Karakter İnşasında Dinin Yeri Sempozyumu*. ed. Yavuz Ünal vd. 1/183-203. Ordu: Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 2016.
- Beydâvî, Ebû Saîd Nasîrüddin Abdullah b. Ömer b. Muhammed. *Tefsîrû'l-Kadî el-Beydâvî: Envârü't-tenzîl ve esrârü't-te'vîl*. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyau't-Türası'l-Arabî, 1418.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail. *Sahîhu'l-Buhârî*. 8 Cilt. İstanbul: Çağrı Yay., 2. Basım, 1413/1992.
- Cerahoğlu, İsmail. *Tefsir Usulü*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1991.
- Çelik, Ömer. *Hakkın Dâveti Kur'an-ı Kerim-Meâlî ve Tefsiri*. 5 Cilt. İstanbul: Erkam Yay., 1434/2013.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Eser Neşr., t.y.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı: Meal Tefsir*. çev. Cahit Koytak - Ahmet Ertürk. İstanbul: İşaret Yay., 1420/1999.
- Ezherî, Ebû Mansur Muhammed b. Ahmed b. Ezherî. *Tehzîbü'l-luga*. thk. Muhammed İvaz Mir'ab. 8 Cilt. Beyrut: Dârü'lhyâî't-Türâsî'l-Arabî. 2001.
- Halîl b. Ahmed, Ebu Abdî'r-Rahman el-Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî. *Kitâbu'l-ayn*. thk. Mehdî Mahzumî. İbrahim es-Sâmerrâî. 8 Cilt. Beyrut: Müessesetü'l-A'lemil'l-Matbûât, 1408/1988.

- İbn Ebî Hâtim, Abdurrahman b. Muhammed b. İdris er-Râzî. *Tefsîrû'l-Kur'ani'l-azîm: Müsneden an Resûlillâh s.a.v. ve's-Sahâbe ve't-Tâbiîn*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. 10 Cilt. Mekke: Mektebetü Nizâr Mustafa el-Bâz, 1417/1997.
- İbn Faris, Ebu'l-Hüseyn Ahmed b. Faris b. Zekeriyâ. *Mu'cemu mekâyîsi'l-luga*. thk. Abdüsselam Muhammed Harun. 6 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Cil, t.y.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İmadüddin İsmail b. Ömer. *Tefsîrû'l-Kur'ani'l-azîm*. thk. Sami b. Muhammed es-Selame. 8 Cilt. Riyad: Dâru Taybe, 1418/1997.
- İbn Kuteybe, Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim. *Tefsîru garîbî'l-Kur'an*. thk. es-Seyyid Abbas Ahmed Sakr. 3 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1978/1398.
- Kitabı Mukaddes*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 1997.
- Kurt, Yaşar. "Kur'an'da Hz. Peygamberin Örnek İnsan Oluşu: Üsve-i Hasene". *İslami İlimler Dergisi* 1/1 (Bahar 2006), 145-159.
- Kurtubî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr. *el-Câmiu li-ahkâmî'l-Kur'an*. thk. Ahmed Abdülalim Berdunî, Ebû İshak İbrahim İtfîş. 10 Cilt. Kahire: Dâru'l-Kitabî'l-Arabî, 3. Basım, 1386/1966- 1387/1967.
- Kutub, Seyyid. *Fî zilâli'l-Kur'an*. Beyrut: Dârü's-Şürûk, 1405/1985.
- Kutub, Seyyid. *et-Tasvîrû'l-fennî fi'l-Kur'ân*. 8. bs. Beyrut: Dârü's-Şürûk, 1983.
- Mâtürîdî, Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed b. Mahmûd. *Tefsîrû'l-Mâtürîdî: Te'vîlâtü Ehli's-sünne: Te'vîlâtü'l-Kur'an*. thk. Mecdî Baslum. 10 c. Beyrut: Dâru'l-Kütüb'l-İlmiyye, 1426/2005.
- Mâverdî, Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed b. Habib. *en-Nüket ve'l-uyûn: Tefsîrû'l-Mâverdî*. thk. es-Seyyid b. Abdülmaksud b. Abdürrahim. 6 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütüb'l-İlmiyye, 1412/1992.
- Mevdûdî, Seyyid Ebu'l-A'lâ. *Tefhîmu'l- Kur'an*. çev. Muhammed Han Kayânî v.d. 7 Cilt. İstanbul: İnsan Yay., 1986-1988.
- Mezîdî, Züheyr Mansur. *Kur'an Kıssalarında Sinematik özellikler*. çev. Hülya Afacan. İstanbul: Mana Yay, 2010.
- Mukâtil, Ebu'l-Hasan Mukâtil b. Süleyman b. Beşir Mukâtil b. Süleyman. *Tefsîru Mukâtil b. Süleyman: et-Tefsîrû'l-kebir*. thk. Abdullah Mahmûd Şehhate. 4 Cilt. Kahire: el-Hey'etü'l-Mısıriyyetü'l-Âmmeli'l-Kitâp, 1979.
- Mücâhid b. Cebr, Ebü'l-Haccâc el-Mekkî. *Tefsîrû'l-Mücâhid*. thk. Muhammed Abdüsselam Ebü'n-Nîl. Kahire: Dârü'l-Fikri'l-İslâmî el-Hadîse, 1989/1410.
- Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim bin el-Haccac. *Sahîhu Müslim*. 3 Cilt. İstanbul: Çağrı Yay., 2. Basım, 1413/1992.
- Râgıb, Ebu'l-Kasım el-Hüseyn b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfahânî. *Mu'cemu müfredâtî'l-elfâzi'l-Kur'an*. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1418/1997.
- Râzî, Ebû Abdullah Fahreddin Muhammed b. Ömer b. el-Hasan b. el-Hüseyn Fahreddin. *et-Tefsîrû'l-kebir: Mefâtîhü'l-gayb*. 32 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâit-Türâsî'l-Arabî, 3. Basım, h. 1420.
- Sem'ânî, Ebu'l-Muzaffer Mansûr b. Muhammed b. Abdilcebbar Temîmî Mervezî. *Tefsîrû'l-Kur'an: Kitâbü't-tefsîr*. thk. Yâsir b. İbrâhim ve Ğanîm b. Abbas b. Ğanîm. 6 Cilt. Riyad: Dâru'l-Vatan, 1418/1997.

- Sırrı Paşa. *Ahsenü'l-Kasas: Tefsiru Sûreti Yûsuf (a.s)*. 3 Cilt. İstanbul: Şirketi Mürettibiye, h. 1309.
- Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerir b. Yezid. *Câmiü'l-beyân an te'vîli âyi'l Kur'an*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. 24 Cilt. y.y.: Müessesü'r-Risale, 1420/2000.
- Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa Serve es-Sülemî. *Sünenü't-Tirmizî*. 5 Cilt. İstanbul: Çağrı Yay., 2. Basım, 1413/1992.
- Zeccâc, Ebû İshak İbrâhim b. es-Seri b. Sehl. *Meâni'l-Kur'an ve i'râbuhu*. thk. Abdülcelil Abduh Şelebi. 5 Cilt. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, 1408/1988.
- Zemaşerî, Ebu'l-Kasım Carullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed. *el-Keşşâf an hakâiki gavâmidi't-tenzil ve uyûni'l-ekâvil fi vucûhi't-Te'vil: el-Keşşâf an Hakâiki't-enzil ve uyûni'l-ekâvil fi vucûhi't-te'vil*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kitâbi'l-Arabî, t.y.

